

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO

Warszawa, dnia 15 kwietnia 2022 r.

Poz. 4597

UCHWAŁA NR 296/XXXVIII/2022 RADY GMINY MAŁKINIA GÓRNA

z dnia 30 marca 2022 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego programu opieki nad zabytkami Gminy Małkinia Górna na lata 2022 - 2025

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2022 r. poz. 559) oraz art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2021 r. poz. 710 ze zm.) Rada Gminy Małkinia Górna uchwala, co następuje:

- § 1.** Przyjmuje się Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Małkinia Górna na lata 2022 - 2025 w brzmieniu stanowiącym załącznik do niniejszej uchwały.
- § 2.** Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Małkinia Górna.
- § 3.** Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady Gminy

Jacek Bogdan

Załącznik do uchwały Nr 296/XXXVIII/2022

Rady Gminy Małkinia Górna

z dnia 30 marca 2022 r.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY MAŁKINIA GÓRNA

NA LATA 2022–2025

SPIS TREŚCI

1. WSTĘP	4
1.1. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	5
1.2. CEL OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	6
2. UWARUNKOWANIA FORMALNO-PRAWNE, INSTYTUCJONALNE I PROGRAMOWE FUNKCJONOWANIA OCHRONY ZABYTKÓW W MAŁKINII GÓRNEJ	7
2.1. USTAWY REGULUJĄCE PROBLEMATYKĘ OCHRONY ZABYTKÓW I OPIEKI NAD ZABYTKAMI	7
2.2. STRATEGICZNE CELE POLITYKI PAŃSTWA W SFERZE OCHRONY ZABYTKÓW	13
2.3. PROBLEMATYKA OCHRONY ZABYTKÓW W SYSTEMIE ZADAŃ STRATEGICZNYCH, WYNIKAJĄCYCH Z KONCEPCJI PRZESTRZENNEGO ZAGOSPODAROWANIA KRAJU	14
2.3.1. RELACJE GMINNEGO „PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI” ZE STRATEGIĄ ROZWOJU WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO	14
2.3.2. RELACJE GMINNEGO „PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI” Z PLANEM ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO	19
2.3.3. NAJISTOTNIEJSZE DLA GMINNEGO „PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI” USTALENIA „PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI” WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO	20
2.4. WEWNĘTRZNE UWARUNKOWANIA PRAWNE I PROGRAMOWE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY MAŁKINIA GÓRNA	27
2.4.1. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE WYNIKAJĄCE ZE STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO	27
3. DZIEDZICTWO KULTUROWE GMINY MAŁKINIA GÓRNA	31
3.1. RYS HISTORYCZNY	31
3.2. ZASOBY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY MAŁKINIA GÓRNA	32
3.2.1. WYKAZ ZABYTKÓW NIERUCHOMYCH Z TERENU GMINY MAŁKINIA GÓRNA WPISANYCH DO REJESTRU ZABYTKÓW WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO	32
3.2.2. GMINNA EWIDENCJA ZABYTKÓW	33
3.2.3. ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE	34
3.2.4. WARTOŚCI NIEMATERIALNE	41
4. ANALIZA STRATEGICZNA SWOT	43
5. CELE I DZIAŁANIA W ZAKRESIE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO NA LATA 2022-2025 DLA GMINY MAŁKINIA GÓRNA	44
5.1. PRIORYTETY I CELE STRATEGICZNE	44
5.2. TABELA - CELE I DZIAŁANIA USTALANE W „PROGRAMIE OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY MAŁKINIA GÓRNA NA LATA 2022-2025 (WRAZ Z TERMINARZEM)	44

5.3. MONITORING REALIZACJI GMINNEGO „PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI”	50
5.4. INSTRUMENTARIUM GMINNEGO „PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI”	50
5.4.1. INSTRUMENTY PRAWNE	50
5.4.2. INSTRUMENTY KOORDYNACJI	50
5.4.3. INSTRUMENTY FINANSOWE	51
5.5.4. INSTRUMENTY SPOŁECZNE	51
5.5.5. INSTRUMENTY KONTROLNE	51

1. WSTĘP

Gmina Małkinia Górna położona jest w obrębie powiatu ostrowskiego, we wschodniej części województwa mazowieckiego. Sąsiaduje z gminami: Ostrów Mazowiecka, Brok i Zaręby Kościelne. Powierzchnia gminy wynosi 13 431 ha, a liczba ludności około dwunastu tysięcy.

W skład gminy wchodzi 29 sołectw: Borowe, Błędnica, Daniłowo, Daniłówka Pierwsza, Daniłowo Parcele, Glina, Grądy, Kańkowo, Kielczew, Klukowo, Małkinia Dolna, Małkinia Górna, Małkinia Mała-Przewóz, Niegowiec, Orło, Prostyń, Podgórze Gazdy, Poniatowo, Rostki Piotrowice, Rostki Wielkie, Sumiężne, Treblinka, Zawisty Nadbużne, Zawisty Podleśne, Żachy Pawły.

Obszar gminy leży między dopływami Bugu: Brokiem, Treblinką i Wielączem, w pasie Nizin Mazowiecko-Podlaskich, na pograniczu dwóch mezoregionów: Międzyrzecza Łomżyńskiego i Równiny Wołomińskiej, które oddzielone są od siebie Doliną Dolnego Bugu.

Część terenów gminy obejmuje Nadbużański Park Krajobrazowy – jeden z największych parków krajobrazowych w Polsce. W skład Parku wchodzi obszary leśne Puszczy Białej, Borów Łochowskich i Lasów Ceranowskich. Celami istnienia parku są m.in.: zachowanie swoistego charakteru zabudowy wiejskiej, zachowanie tradycyjnej funkcji wsi oraz rozwój rękodzieła ludowego.

Niniejszy „Program opieki nad zabytkami” dla gminy Małkinia Górna ma ułatwić planowe i metodyczne działania władz gminnych na rzecz środowiska kulturowego gminy w latach 2022-2025.

1.1. PODSTAWA PRAWNA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

I. Rozstrzygnięcia ustawowe:

a) Art. 5, art. 6 ust. 1, art. 86 Konstytucji RP głoszą m.in.:

Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego (...)

Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju.

Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa.

a) Art. 7, ust. 1, pkt. 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (t.j. – Dz. U. 2013 nr 0 poz. 594), który mówi, że:

Zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy: kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

b) Art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. 2018 poz. 2067, 2245, z 2019 r. poz. 730.).

W artykule tym znajdujemy:

Ust. 1: Zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami.

Ust. 3: Wojewódzki, powiatowy i gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje odpowiednio: sejmik województwa, rada powiatu i rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Ust. 4: Programy, o których mowa w ust. 3, są ogłaszane w wojewódzkim dzienniku urzędowym.

Ust. 5: Z realizacji programów zarząd województwa, powiatu i wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza co 2 lata sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio: sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy.

1.2. CEL OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Gminny program opieki nad zabytkami służy poprawie stanu zachowania środowiska kulturowego. Ustala się w nim rozwiązania organizacyjne i finansowe, jak również edukacyjne i wychowawcze, które mają doprowadzić do osiągnięcia tego celu.

Zgodnie z art. 85 ust. 1 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 163 poz. 1568): w krajowym programie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami określa się cele i kierunki działań oraz zadania w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, warunki i sposób finansowania planowanych działań, a także harmonogram ich realizacji.

Ustawa precyzuje cele sporządzania programów opieki nad zabytkami w art. 87:

1. Zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio: wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami.

2. Programy, o których mowa w ust. 1, mają na celu:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

2. UWARUNKOWANIA FORMALNO–PRAWNE, INSTYTUCJONALNE I PROGRAMOWE FUNKCJONOWANIA OCHRONY

2.1. PRAWNE REGULACJE PROBLEMATYKI OCHRONY ZABYTEKÓW I OPIEKI NAD ZABYTEKAMI

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483);
- Ustawa z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2017 r., poz. 2187);
- Ustawa z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (t.j. – Dz. U. 2013 nr 0 poz. 594);
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 roku – prawo ochrony środowiska (t.j. – Dz. U. 2013 nr 0 poz. 1232);
- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody (t.j. – Dz. U. 2013 nr 0 poz. 627);
- Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 roku o gospodarce nieruchomościami (t.j. – Dz. U. 2010 nr 102 poz. 651);
- Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. – Dz.U. 2012 nr 0 poz. 647);
- Ustawa z dnia 7 lipca 1994 roku – prawo budowlane (t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 1186.);
- Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (t.j. - Dz. U. 2012 poz. 406);
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (t.j. – Dz. U. 2010 nr 234 poz. 1536).

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach określone zostały w ustawach:

- Ustawa z dnia 21 listopada 1996 roku o muzeach (t.j. – Dz. U. 2012 nr 0 poz. 987);
- Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (t.j. – Dz.U. 2012 nr 0 poz. 642).

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy:

- Ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (t.j. – Dz.U. 2011 nr 123 poz. 698).

Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego do Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami:

- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. Nr 30, poz. 259);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. Nr 113, poz. 661);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz. U. Nr 71, poz. 650);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa, a także robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz. U. 2018 r. poz. 1609);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 sierpnia 2015 r. w sprawie krajowego rejestru utraconych dóbr kultury (Dz. U. poz. 1275);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 lipca 2015 r. w sprawie nagród za znalezienie zabytków lub materiałów archiwalnych (Dz. U. poz. 979);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. Nr 113, poz. 661);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 lutego 2011 r. w sprawie wzorów dokumentów oceny wskazującej czas powstania zabytku, wyceny zabytku oraz potwierdzenia wwozu zabytku na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 50, poz. 256);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz. U. Nr 89, poz. 510);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy

zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. poz. 1674);

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne (Dz. U. poz. 110);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 5 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. Nr 212, poz. 2153);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia z dnia 9 kwietnia 2004 r. w sprawie organizacji wojewódzkich urzędów ochrony zabytków (Dz. U. Nr 75, poz. 706);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 10 maja 2004 r. w sprawie rzeczoznawców Ministra Kultury w zakresie opieki nad zabytkami (Dz. U. Nr 124, poz. 1302);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki "Za opiekę nad zabytkami" (Dz. U. Nr 124, poz. 1304, z późn. zm.).

W myśl art. 3 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytkiem jest nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zgodnie z art. 4 niniejszej ustawy ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Natomiast w art. 6 stwierdza się, że ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

1) zabytki nieruchome będące w szczególności:

- krajobrazami kulturowymi,
- układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- dziełami architektury i budownictwa,
- dziełami budownictwa obronnego,
- obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- cmentarzami,
- parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

2) zabytki ruchome będące w szczególności:

- dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach,
- instrumentami muzycznymi,
- wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

3) zabytki archeologiczne będące w szczególności:

- pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa;
- cmentarzyskami;
- kurhanami;
- reliktnami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

4) ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Formy ochrony zabytków **określa art. 7:**

- wpis do rejestru zabytków;
- uznanie za pomnik historii;
- utworzenie parku kulturowego;
- ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego;
- wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa.

Na mocy art. 16 oraz 17 rada gminy może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej, na którego terenie (lub jego części) mogą być ustanowione zakazy i ograniczenia.

Zgodnie z art. 18 ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania, strategii rozwoju, planów zagospodarowania przestrzennego, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego oraz decyzji o ustaleniu lokalizacji, warunkach zabudowy oraz o zezwoleniu na realizację inwestycji.

W art. 19 określa się sposoby uwzględniania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji opracowań wskazanych w art. 18.

Art. 20 głosi, że projekty i zmiany planu zagospodarowania przestrzennego województwa oraz miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego podlegają uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Natomiast w art. 21 stwierdza się, że ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzenia programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy.

Art. 22 określa sposoby prowadzenia krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków.

W art. 89 stwierdza się, że organami ochrony zabytków są:

- 1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje w tym zakresie wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;
- 2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje w tym zakresie wykonuje wojewódzki konserwator zabytków.

Polska przyjęła **Konwencję UNESCO** w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego, sporządzoną w Paryżu dnia 17 października 2003 r. (Dz. U. 2011 nr 172 poz. 1018), na mocy której państwa-strony konwencji zobowiązały się do:

art. 11 – zdefiniowania różnych elementów niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz zapewnienia jego ochrony;

art. 12 – identyfikacji i inwentaryzacji elementów niematerialnego dziedzictwa kulturowego w postaci rejestrów;

art. 13 – ochrony, rozwoju i promocji elementów niematerialnego dziedzictwa kulturowego;

art. 14 i 15 – kształcenia, uświadamiania oraz włączania społeczeństwa w ochronę niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

Art. 16 i 17 obliguje państwa-strony konwencji do sporządzenia Listy reprezentatywnej niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości oraz Listy niematerialnego dziedzictwa kulturowego wymagającego pilnej ochrony.

Art. 18 ustala sposoby realizacji programów, projektów i działań mających na celu ochronę niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

Art. 19 – 24 precyzują reguły międzynarodowej współpracy i pomocy mającej na celu ochronę niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

Art. 25 – 28 omawiają sposób działania Funduszu Ochrony Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego.

2.2. STRATEGICZNE CELE POLITYKI PAŃSTWA W SFERZE OCHRONY ZABYTEKÓW

Ważnym elementem planowania strategicznego jest określanie zadań i konstruowanie priorytetów do realizacji celów krótko- i długofalowych. Zadaniem głównym polityki Państwa w dziedzinie ochrony zabytków jest tworzenie mechanizmów, które dostosowałyby tę sferę do warunków gospodarki rynkowej. Działania dotyczą sfery legislacyjnej, zmian organizacyjnych obejmujących konieczne rozszerzenie zakresu działań instytucji odpowiedzialnych za ochronę dziedzictwa kulturowego w Polsce oraz zmian w strategii i organizacji ochrony dóbr kultury.

Aktualną politykę państwa w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego wyznacza „Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022”. Określa on cele i kierunki działań oraz zadania, jakie powinny być podjęte w szczególności przez organy i jednostki administracji publicznej w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Celem głównym „Programu...” jest stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami. Cele szczegółowe to:

- optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego;
- wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami;
- budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego.

Kierunki działania wyznaczone przez „Program opieki nad zabytkami” to odpowiednio -

dla celu szczegółowego 1.:

- wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym;
- wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym;

dla celu szczegółowego 2.:

- merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami;
- podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego;

dla celu szczegółowego 3.:

- upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego i jego wartości;
- tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami.

Realizacja Programu 2019–2022 jest prowadzona w ramach środków finansowych pochodzących z budżetu państwa w części 24 – kultura i ochrona dziedzictwa narodowego:

w 2020 r. - 7 638 014,00 zł

w 2021 r. - 8 363 300,00 zł

w 2022 r. - 7 703 175,00 zł.

2.3. PROBLEMATYKA OCHRONY ZABYTKÓW W SYSTEMIE ZADAŃ STRATEGICZNYCH, WYNIKAJĄCYCH Z KONCEPCJI PRZESTRZENNEGO ZAGOSPODAROWANIA KRAJU

2.3.1. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OCHRONY ZABYTKÓW ZE STRATEGIĄ ROZWOJU WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO¹

Strategia rozwoju województwa mazowieckiego wyznacza 3 cele strategiczne powiązane z 5 celami pośrednimi. Cele strategiczne mają charakter ogólny i określają pożądane stany lub procesy. Cele pośrednie stanowią punkty odniesienia dla kierunków działań, które zostały przyporządkowane poszczególnym celom pośrednim. Celów pośrednich i związanych z nimi grup kierunków działań jest pięć:

1. rozwój kapitału społecznego;
2. wzrost innowacyjności i konkurencyjności gospodarki;
3. stymulowanie rozwoju funkcji metropolitalnych Warszawy;
4. aktywizacja i modernizacja obszarów pozametropolitalnych;
5. rozwój społeczeństwa obywatelskiego oraz kształtowanie wizerunku regionu.

Dla ochrony dziedzictwa kulturowego największe znaczenie mają następujące cele pośrednie oraz kierunki działań:

CEL POŚREDNI 1. ROZWÓJ KAPITAŁU SPOŁECZNEGO

Kierunek działania 1.5. – Dążenie do poprawy warunków i zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych, a w nim działanie:

- wspieranie inicjatyw związanych z poprawą standardów zamieszkania poprzez modernizację i rewitalizację starej zabudowy i osiedli wielkopłytowych (wyposażenie w wodociąg, kanalizację, zmianę sposobu ogrzewania, termoizolację).

CEL POŚREDNI 4. AKTYWIZACJA I MODERNIZACJA OBSZARÓW POZAMETROPOLITALNYCH

¹ Obecnie trwają konsultacje dotyczące projektu aktualizacji Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 r. „Inteligentne Mazowsze”.

Kierunek działania 4.3. – Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich**Działania:**

- wspieranie tworzenia nowych miejsc pracy, zwłaszcza samozatrudnienia, poprzez rozwój działalności pozarolniczej na terenach wiejskich (obsługa rolnictwa, agroturystyka, turystyka, konserwacja przyrody, utrzymywanie infrastruktury technicznej, usługi, rzemiosło artystyczne) w celu ograniczenia bezrobocia na wsi;
- wykorzystanie walorów i usług turystycznych jako potencjalnego czynnika zrównoważonego rozwoju wsi i małych miast, poprzez wspieranie na obszarach wiejskich budowy różnorodnych elementów infrastruktury służącej jako baza dla rozwoju turystyki.

Kierunek działania 4.3. – Budowa i rozwój infrastruktury społecznej

- dalsze kształtowanie zaplecza instytucjonalnego i bazy materialnej dla rozwoju kultury i turystyki oraz sportu i kultury fizycznej.

CEL POŚREDNI 5. ROZWÓJ SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO ORAZ KSZTAŁTOWANIE WIZERUNKU REGIONU**Kierunek działania 5.1. – Rozwój społeczeństwa obywatelskiego i integracji regionalnej****Działania:**

- organizowanie kursów doskonalących wiedzę w zakresie znajomości regionu, z myślą wykorzystania jej w rozwoju turystyki;
- wydawanie broszur i informatorów, prasy lokalnej i regionalnej, promujących walory gmin, powiatów i regionu.

Kierunek działania 5.3. – Promocja i zwiększanie atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej regionu w oparciu o walory środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego**Działania:**

- wzmocnienie dotychczasowych kierunków działań samorządu propagujących zasoby dziedzictwa kulturowego oraz rozwój kultury w regionie;
- rewitalizacja zespołów zabytkowych i wykorzystanie ich do rozwoju funkcji turystycznych;

- wsparcie tworzenia lokalnych parków kulturowo-historycznych wokół istniejących zabytków architektury umożliwiających rozwój funkcji turystycznych;
- rozwój sieci szlaków turystycznych w obrębie województwa mazowieckiego, w tym sieci dróg o znaczeniu turystycznym, szlaków i ścieżek rowerowych, oraz ich włączenie do sieci w sąsiednich województwach;
- wykreowanie pasm turystyczno-kulturowych w celu rozwoju usług turystyczno-rekreacyjnych (w tym zwłaszcza w oparciu o unikalne walory najważniejszych ciągów ekologicznych, takich jak dolina Wisły), przy jednoczesnym upowszechnianiu wiedzy o historii regionu i jego bogactwach;
- rozbudowanie zaplecza turystycznego (hotelu, pensjonatów, schronisk młodzieżowych);
- promowanie turystyki i sportów wodnych poprzez wyznaczanie i utrzymanie szlaków wodnych, rozwój żeglugi rzecznej oraz zaplecza towarzyszącego: portów, przystani, stanic, ośrodków turystyki wodnej;
- rozwijanie zintegrowanego systemu promocji i informacji turystycznej;
- utworzenie, we współpracy z samorządami lokalnymi, regionalnej sieci obsługi ruchu turystycznego, dostarczającej autoryzowanej oferty turystyczno-wypoczynkowej dla różnych segmentów rynku turystyki i wypoczynku w regionie;
- tworzenie dogodnych warunków do rozwoju kompleksów wypoczynkowych, rekreacyjnych i balneologicznych wraz z zakładami geotermalnymi oraz ich promocja;
- promocja wartości turystycznych regionu przy użyciu reklamy i upowszechniania wiedzy we współpracy z organizatorami turystyki;
- promowanie bogactwa Kampinoskiego Parku Narodowego, parków krajobrazowych, unikalnych tradycji: kurpiowskich, łowickich, podlaskich, kołbielskich oraz innych, czemu służyć będą organizowane wystawy twórczości regionalnej;
- wspieranie inicjatyw mających na celu promocję działalności sprzyjającej integracji Mazowsza, jako regionu o bogatej historii, wartościach przyrodniczych i wyrazistej tożsamości;
- wspieranie działalności Biura Przedstawicielskiego Województwa Mazowieckiego w Brukseli, które umożliwia efektywną promocję Mazowsza w Unii Europejskiej;
- zorganizowanie Regionalnej Organizacji Turystycznej oraz lokalnych organizacji turystycznych;

- powołanie Centrum Folklorystycznego skupiającego najciekawsze i unikalne wytwory kultur regionalnych;
- wydawanie publikacji promocyjnych oraz kreowanie pozytywnego wizerunku regionu w mediach.

Kierunek działania 5.4. – Kształtowanie tożsamości regionu oraz kreowanie i promocja jego produktu

Działania:

- utworzenie instytucjonalnych ram za pomocą regionalnego systemu certyfikacji dla wspierania rozwoju marek regionalnych (tradycyjnych produktów żywnościowych czy produktów turystycznych);
- wspieranie organizacji i stowarzyszeń regionalnych i lokalnych, które nie tylko kultywują wartości tradycyjne, ale również kreują aktywne postawy społeczne, lokalny patriotyzm, a także integrują społeczności lokalne w dostosowywaniu się do nowych warunków społeczno-gospodarczych;
- ochrona i promocja, którymi powinny zostać objęte zespoły urbanistyczne i dziedzictwo drewniane (w tym miejscowości o charakterystycznej unikalnej drewnianej zabudowie letniskowej położonej wzdłuż tzw. linii otwockiej), cenne krajobrazy kulturowe wsi i małych miast;
- promocja unikalnych zabytków architektury, miejsc pamięci narodowej oraz zamieszkania i pobytu wielkich twórców identyfikujących się z regionem;
- wspieranie rozwoju dziedzin nauki, w tym humanistycznych, mających istotny wpływ na zachowanie i popularyzację dziedzictwa kulturowo-historycznego Mazowsza;
- kreowanie regionalnych ośrodków tożsamości kulturowej;
- pielęgnowanie i kultywowanie lokalnych tradycji i zwyczajów, znajomości historii regionu;
- wprowadzenie zintegrowanego systemu informacji kulturalnej, promującego dziedzictwo kulturowe i tradycję, funkcjonującego jako portal internetowy, dzięki któremu podawane będą informacje o wydarzeniach kulturalnych, wystawach, targach regionalnych, krajowych i zagranicznych promujących Mazowsze;
- promocja odrębności historyczno-kulturowej Mazowsza, nurtów kultury ludowej i wysokiej, poprzez aktywne wsparcie ośrodków i środowisk lokalnych, a także poprawę dostępu do kultury dla ludności spoza stolicy;

- organizowanie okolicznościowych i stałych imprez lokalnych (targów, festiwali, konkursów);
- podjęcie szerszych działań promocyjnych wśród regionów polskich i europejskich;
- prezentowanie szerokiej oferty związanej z kulturą regionu (obrzędy, rękodzieło, tradycje, kapele i zespoły folklorystyczne) oraz opracowanie katalogu ofert produktów regionalnych;
- ekspozycja regionalnych produktów ekologicznych i turystycznych uwzględniających lokalne tradycje (np. palmy kurpiowskie, wycinanki kołbielskie, czy strój łowicki), związanych z krajobrazem (wierzba, bocian) lub kulturą (Chopin i Żelazowa Wola);
- upowszechnianie wiedzy o regionie poprzez organizowanie seminariów, debat, dyskusji oraz imprez.

Kierunek działania 5.5. – Współpraca międzyregionalna i międzynarodowa

Działania:

Współpraca międzynarodowa prowadzona przez jednostki samorządu terytorialnego. Jej zakres i formy wyznaczają ramy kompetencyjne poszczególnych szczebli samorządów. Współpraca ta dotyczyć będzie:

- wymiany doświadczeń w celu skuteczniejszego działania samorządów na rzecz rozwoju kultury, edukacji i sportu;
- wymiany gospodarczej i ofert inwestycyjnych;
- tworzenia silnego obrazu regionu na arenie międzynarodowej, poprzez promocję walorów kulturowych, środowiskowych, gospodarczych;
- tworzenie na szczeblu lokalnym współpracy partnerskiej małych i średnich przedsiębiorstw oraz innych podmiotów;
- wspieranie realizacji inicjatywy turystyczno-rekreacyjnej „Zielony Szlak Rowerowy Mazowsza” w ramach Europejskich szlaków rowerowych EuroVelo i Greenways.

2.3.2. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OCHRONY ZABYTEKÓW Z PLANEM ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego, jako element regionalnego planowania strategicznego, ma na celu równoważenie różnych sfer rozwoju województwa w przestrzeni, a jednocześnie służy konkretyzacji przestrzennej celów sformułowanych w strategii rozwoju województwa mazowieckiego i określa uwarunkowania przestrzenne do formułowanych programów rozwoju.

Jednym z celów planu ważnych dla ochrony środowiska kulturowego jest zapewnienie zrównoważonego i harmonijnego rozwoju województwa poprzez zachowanie właściwych relacji pomiędzy poszczególnymi systemami i elementami zagospodarowania przestrzennego. Sposobem realizacji tego celu ma być ochrona dziedzictwa kulturowego, krajobrazu oraz niezakłócanie ładu przestrzennego.

Drugim celem ustalonym w planie jest zwiększenie konkurencyjności regionu i poprawa warunków życia. Cel ten realizowany będzie przez wykorzystanie walorów przyrodniczo-kulturowych dla celów turystyczno-rekreacyjnych.

Celem polityki województwa w zakresie ochrony i wykorzystania wartości kulturowych jest także kształtowanie tożsamości kulturowej Mazowsza. Cel ten ma być realizowany poprzez ochronę obszarów o najcenniejszych walorach krajobrazu kulturowego i historycznego.

W sferze kultury niematerialnej polityka województwa ma być realizowana poprzez:

- propagowanie wiedzy o regionie;
- pielęgnowanie odrębności kulturowej i wspieranie twórczości ludowej;
- promowanie walorów kulturowych regionu oraz regionalnego folkloru poprzez organizację imprez folklorystyczno-kulturowych;
- edukację w zakresie historii regionu i jego tożsamości kulturowej;
- wykorzystanie nowoczesnych technologii do zwiększenia możliwości edukacyjnych;
- promowanie kultury regionalnej i spuścizny kulturowej regionu.

2.3.3. NAJISTOTNIEJSZE DLA GMINNEGO PROGRAMU OCHRONY ZABYTKÓW USTALENIA „PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO NA LATA 2022-2025”²

Cel strategiczny A.1. Wsparcie edukacyjne samorządów lokalnych i właścicieli zabytków

Doświadczenia poprzedniego programu 2018–2021 wykazały dobitnie konieczność stałego podnoszenia wiedzy fachowej gminnych i powiatowych specjalistów zajmujących się opieką nad zabytkami. Dodatkowo jest potrzebne forum wymiany doświadczeń dla tych specjalistów, gdzie mogliby oni dzielić się zarówno przykładami dobrej praktyki w celu upowszechniania realizacji udanych, jak i przykładami ostrzegawczymi w celu uniknięcia powielania błędów.

Przedsięwzięcie A.1.1. Mazowieckie Forum Dziedzictwa (MFD)

- Cel przedsięwzięcia: przedsięwzięcie ma na celu stworzenie platformy regularnego doszkalania fachowego gminnych specjalistów opieki nad dziedzictwem, a także stałej wymiany doświadczeń osób zajmujących się opieką nad dziedzictwem w administracji gminnej.
- Opis przedsięwzięcia: założeniem programu jest zorganizowanie i stałe prowadzenie forum, do którego będą zaproszeni przedstawiciele obu szczebli administracji lokalnej z terenu województwa mazowieckiego zajmujący się w swoich samorządach zagadnieniami opieki nad dziedzictwem. W ramach forum planowane są regularne zdalne spotkania edukacyjne na tematy istotne dla opieki nad dziedzictwem w województwie mazowieckim. Raz do roku jest planowane stacjonarne spotkanie MFD służące edukacji i podsumowaniu rocznych doświadczeń lokalnych specjalistów.
- Formy realizacji przedsięwzięcia:
 - a) regularne zdalne spotkania o stałej formule:
 - edukacyjnej (wykład, warsztat, seminarium na wybrany temat);
 - dyskusji służącej wymianie bieżących doświadczeń w zakresie opieki nad dziedzictwem;
 - b) doroczne spotkania stacjonarne (jedno w ciągu każdego roku realizacji Programu), służące przede wszystkim podsumowaniu roku współpracy i pogłębieniu integracji środowiska specjalistów.
- Źródła finansowania:
 - a) budżet samorządu województwa;
 - b) budżety samorządów lokalnych;
 - c) inne źródła.

² Załącznik nr 1 do Uchwały nr 1721/267/21 Zarządu Województwa Mazowieckiego z dnia 26 października 2021 r.

Przedsięwzięcie A.1.2. Dziedzictwo niematerialne – wpis na krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego – kontynuacja

- Cel przedsięwzięcia: celem programu jest zintensyfikowanie ochrony dziedzictwa niematerialnego województwa.
- Opis przedsięwzięcia: program będzie polegał na, wspólnym z zainteresowanymi podmiotami, przygotowywaniu i opracowywaniu wniosków o wpis na krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego. W tym celu powstanie program wpisywania na tę listę zwyczajów, przekazów ustnych, wiedzy i umiejętności oraz związanych z nimi przedmiotów i przestrzeni kulturowych.
- Formy realizacji przedsięwzięcia: program własny samorządu województwa.
- Źródła finansowania: konkursy ofert, projekty własne samorządu województwa, wspólna realizacja przedsięwzięć z innymi podmiotami, dotacje celowe dla instytucji kultury (IK), inne formy współpracy.

Przedsięwzięcie A.1.3. Konkurs „Renowacja Roku Zabytków Mazowsza” – kontynuacja

- Cel przedsięwzięcia: celem programu jest promocja opieki nad zabytkami, a także dobrych praktyk konserwatorskich, renowacyjnych i adaptacyjnych wśród właścicieli zabytków nieruchomych znajdujących się na terenie województwa mazowieckiego.
- Opis przedsięwzięcia: coroczny konkurs dla najlepszych renowacji zabytków.
- Formy realizacji przedsięwzięcia: program własny samorządu województwa.
- Źródła finansowania: konkursy ofert, projekty własne samorządu województwa, wspólna realizacja przedsięwzięć z innymi podmiotami, dotacje celowe dla IK, inne formy współpracy.

Cel strategiczny A.2. Kształtowanie postawy zainteresowania dziedzictwem

Dokonana analiza problemowa wykazała, że jednym z największych zagrożeń dla dziedzictwa jest niska świadomość jego wartości wśród społeczeństwa. Aby temu zapobiec, konieczne jest promowanie wśród lokalnych społeczności zainteresowania dziedzictwem oraz zaangażowanie osób w różnym wieku w propagowanie wiedzy o dziedzictwie i podtrzymywanie tradycji.

Przedsięwzięcie A.2.1. „Odkrywamy nasze dziedzictwo” – coroczny konkurs fotograficzny – kontynuacja

- Cel przedsięwzięcia: podtrzymanie zainicjowanego wśród mieszkańców w poprzednim programie (2018-2021) zainteresowania dokumentowaniem fotograficznym istniejących obiektów dziedzictwa, a także gromadzenie dokumentacji wykonanej przez społeczników.
- Opis przedsięwzięcia: Konkurs będzie realizowany w formie corocznego wojewódzkiego konkursu fotograficznego, którego każda edycja zostanie poświęcona innej kategorii zabytków i architektury.
- Formy realizacji przedsięwzięcia: konkursy ofert, projekty własne samorządu województwa, wspólna realizacja przedsięwzięć z innymi podmiotami, dotacje celowe dla IK, inne formy współpracy.

- Źródła finansowania: budżet samorządu województwa.

Przedsięwzięcie A.2.2. Tożsamość lokalna – wartość unikalna (kontynuacja w nowej formie)

- Cel przedsięwzięcia: program ma na celu wypełnienie jednego z ważnych deficytów, jakim jest brak dostrzegania i doceniania dziedzictwa lokalnego. Oprócz oczywistego pozytywnego wpływu na stan zabytków przez poszerzanie wiedzy o ich wartości i konieczności ich ochrony, służy to także wzmacnianiu tożsamości lokalnej oraz powodzeniu procesów rewitalizacyjnych i w efekcie pozytywnie oddziałuje na potencjał rozwojowy gmin i całego województwa.
- Opis przedsięwzięcia: założeniem programu jest tworzenie i wspieranie powstawania programów edukacyjnych i publikacji adresowanych do społeczności lokalnych, służących pogłębieniu ich wiedzy o dziedzictwie regionu i wzmocnieniu poczucia tożsamości regionalnej i lokalnej. Programy mogą być adresowane do różnych grup wiekowych.
- Źródła finansowania: budżet samorządu województwa, inne źródła.

Obszar strategiczny B. Optymalizacja systemu dostępu do środków

W ramach tego obszaru strategicznego usytuowano cele związane ze zwiększeniem efektywności finansowania opieki nad zabytkami. Zidentyfikowano dwa takie cele:

Cel strategiczny B.1. Zoptymalizowanie systemu dotacji wojewódzkich

Przedsięwzięcie B.1.1. Dotacje do prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy obiektach zabytkowych – kontynuacja

- Cel przedsięwzięcia: wspieranie właścicieli obiektów zabytkowych w finansowaniu prac przy zabytkach.
- Opis przedsięwzięcia: program polega na organizowaniu corocznego naboru wniosków na dotacje do prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych w obiektach zabytkowych.
- Formy realizacji przedsięwzięcia: program własny samorządu województwa.
- Źródła finansowania: konkursy ofert, projekty własne samorządu województwa, wspólna realizacja przedsięwzięć z innymi podmiotami, dotacje celowe dla IK, inne formy współpracy.

Cel strategiczny B.2. Dbłość o zabytki własne województwa**Przedsięwzięcie B.2.1. Finansowanie prac przy obiektach zabytkowych, których właścicielem jest Samorząd Województwa Mazowieckiego – kontynuacja**

- Cel przedsięwzięcia: udoskonalanie metody podziału środków pomiędzy różnego rodzaju wnioskodawców z uwzględnieniem priorytetów Samorządu Województwa.
- Opis przedsięwzięcia: przedsięwzięcie dotyczy finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy obiektach zabytkowych (ruchomych i nieruchomych), których właścicielem jest Samorząd Województwa Mazowieckiego lub jego jednostki organizacyjne. W ramach przedsięwzięcia raz w roku będzie organizowany nabór wniosków o dotacje celowe na remont zabytków będących własnością samorządu lub jednostek organizacyjnych. Jednostki organizacyjne Samorządu Województwa mające siedzibę w obiekcie wymagającym najpilniej wsparcia finansowego (np. ze względu na najgorszy stan techniczny) otrzymałyby dodatkowe środki na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane.
- Formy realizacji przedsięwzięcia: program własny samorządu województwa.
- Źródła finansowania: Konkursy ofert, projekty własne samorządu województwa, wspólna realizacja przedsięwzięć z innymi podmiotami, dotacje celowe dla IK, inne formy współpracy.

Obszar strategiczny C. Skuteczne narzędzia działania

W ramach tego obszaru strategicznego usytuowano cele skierowane na wzmocnienie skutecznej ochrony najbardziej wrażliwego dziedzictwa przed zniszczeniem, a także na współpracę międzysektorową dla ratowania zabytków. Zidentyfikowano dwa takie cele:

Cel strategiczny C.1. Ograniczanie ryzyka utraty najbardziej zagrożonych elementów dziedzictwa**Przedsięwzięcie C.1.1. Dokumentacja zabytków architektury XX wieku województwa mazowieckiego**

- Cel przedsięwzięcia: celem programu jest dokonanie systematycznej inwentaryzacji i dokumentacji dziedzictwa architektury po 1918 r. województwa mazowieckiego oraz wydanie publikacji na ten temat.
Opis przedsięwzięcia: architektura międzywojenna i powojenna często jest traktowana z mniejszą uwagą i troską niż architektura epok bardziej odległych w czasie. Ogromna część obiektów z tego okresu niszczeje i jest w stanie technicznym zagrażającym ich przetrwaniu. W tej sytuacji istotne jest jak najszybsze opracowanie dokumentacji tych obiektów i na tej podstawie wydanie katalogu. Przyczyni się to do upowszechnienia wiedzy o wartości omawianej architektury jako istotnej części dziedzictwa regionu.
- Program będzie miał formę zlecenia dla specjalistycznego wykonawcy, którego zadaniem będzie:

- dokonanie kwerendy w dostępnych publikacjach, badaniach i pracach naukowych celem zidentyfikowania możliwie pełnej listy obiektów architektury modernistycznej w województwie mazowieckim;
 - przeprowadzenie badań terenowych, w ramach których powstanie dokumentacja fotograficzna i zostanie opracowana wszechstronna dokumentacja obiektów architektury XX wieku województwa mazowieckiego;
 - opracowanie i wydanie publikacji.
- Formy realizacji przedsięwzięcia: program własny samorządu województwa (zlecenie).
 - Źródła finansowania: konkursy ofert, projekty własne samorządu województwa, wspólna realizacja przedsięwzięć z innymi podmiotami, dotacje celowe dla IK, inne formy współpracy.

Przedsięwzięcie C.1.2. Inwentaryzacja i wyodrębnienie typów zabudowy drewnianej województwa – kontynuacja

- Cel przedsięwzięcia: celem programu jest dokonanie systematycznej inwentaryzacji typów architektury drewnianej województwa mazowieckiego.
- Opis przedsięwzięcia: w województwie mazowieckim znajduje się ponad 5 tysięcy zabytków architektury drewnianej. Prawie jedna czwarta z nich nie posiada zabezpieczenia przeciwpożarowego, co naraża je na niebezpieczeństwo zniszczenia. Pilne staje się sporządzenie dokumentacji tych zabytków, w tym inwentaryzacji ich stylów. W zakres zadania wchodzi pełne rozpoznanie zachowanego budownictwa sprzed 1945 r. (także obiektów nie objętych ochroną konserwatorską).
- Program będzie miał formę zlecenia dla specjalistycznego wykonawcy, którego zadaniem będzie:
 - dokonanie kwerendy w dostępnych publikacjach, badaniach i pracach naukowych celem wychwycenia możliwie pełnej listy stylów zidentyfikowanych i opisanych dotychczas;
 - przeprowadzenie badań terenowych, w ramach których powstanie dokumentacja fotograficzna i zostanie opracowana pełna typologia stylów architektury drewnianej województwa mazowieckiego, w podziale na jego regiony kulturowe, wraz z dokumentacją przykładów.
- Formy realizacji przedsięwzięcia: program własny samorządu województwa (zlecenie).
- Źródła finansowania: konkursy ofert, projekty własne samorządu województwa, wspólna realizacja przedsięwzięć z innymi podmiotami, dotacje celowe dla IK, inne formy współpracy.

Przedsięwzięcie C.1.3. Konkurs „Dom w krajobrazie” – kontynuacja

- Cel przedsięwzięcia: celem programu jest stworzenie katalogu projektów architektonicznych współczesnej zabudowy dobrze zharmonizowanej z krajobrazem kulturowym poszczególnych regionów kulturowych województwa mazowieckiego.
- Opis przedsięwzięcia: program będzie miał formę konkursu na opracowanie projektów domów jednorodzinnych. Konkurs będzie organizowany co drugi rok, a w latach pomiędzy konkursami będzie wydawany katalog z materiałami konkursowymi z roku poprzedzającego. Projekty będą w ten sposób nieodpłatnie udostępnione wszystkim zainteresowanym podmiotom, co zwiększy szansę, że elementy tradycyjnej zabudowy pojawią się w krajobrazie kulturowym województwa.
- Formy realizacji przedsięwzięcia: program własny samorządu województwa – zlecenie.
- Źródła finansowania: konkurs, projekty własne samorządu województwa, wspólna realizacja przedsięwzięć z innymi podmiotami, dotacje celowe dla IK, inne formy współpracy.

Przedsięwzięcie C.1.4. Nasza żywa tradycja – kontynuacja

- Cel przedsięwzięcia: głównym celem programu jest ochrona i upowszechnianie dziedzictwa niematerialnego oraz rozbudowa portalu Mazowiecki Szlak Tradycji, będącego bazą zasobów tego dziedzictwa.
- Opis przedsięwzięcia: program może mieć formę wsparcia zarówno dla inicjatyw już utrwalonych i powtarzanych cyklicznie, jak i dla inicjatyw nowo kreowanych. Towarzyszyć temu powinna rozbudowa portalu Mazowiecki Szlak Tradycji o kolejne opisy elementów dziedzictwa oraz ścieżki tematyczne.
- Formy realizacji przedsięwzięcia: konkursy ofert, projekty własne samorządu województwa, wspólna realizacja przedsięwzięć z innymi podmiotami, dotacje celowe dla IK, inne formy współpracy.
- Źródła finansowania: budżet samorządu województwa.

Cel strategiczny C.2. Wzmocnienie potencjału promocyjnego zabytków**Przedsięwzięcie C.2.1. Tworzenie systemu promocji mazowieckiego dziedzictwa w serwisach internetowych**

- Cel przedsięwzięcia: skuteczna promocja w serwisach internetowych mniej znanych elementów dziedzictwa województwa mazowieckiego poprzez współpracę z podmiotami o utrwalonej renomie i potwierdzonej skuteczności promocyjnej.
- Opis przedsięwzięcia: program polega na zawarciu umów o współpracy ze starannie dobranymi influencerami aktywnymi w mediach społecznościowych i serwisach internetowych, których utrwalona renoma i potwierdzona skuteczność promocyjna gwarantuje szansę skutecznej promocji dziedzictwa materialnego i niematerialnego województwa mazowieckiego.

- Formy realizacji przedsięwzięcia: umowy na wykonanie usług.
- Źródła finansowania: budżet samorządu województwa.

Przedsięwzięcie C.2.2. Mazowieckie konserwacje

- Cel przedsięwzięcia: promocja zabytków dotowanych przez Samorząd Województwa.
- Opis przedsięwzięcia: projekt zakłada organizację wydarzeń takich jak spacery i zwiedzanie wybranych zabytków dotowanych przez samorząd województwa. Grupą, do której skierowane będą te wydarzenia, jest przede wszystkim lokalna społeczność.
- Formy realizacji przedsięwzięcia: umowy z wykonawcami, projekty własne samorządu województwa, wspólna realizacja przedsięwzięć z innymi podmiotami.
- Źródła finansowania: budżet samorządu województwa.

Przedsięwzięcie C.2.3. Mazowiecki System Informacji Przestrzennej – Zabytki

- Cel przedsięwzięcia: stworzenie platformy zintegrowanego systemu informacji o zabytkach dla województwa mazowieckiego w ramach Mazowieckiego Systemu Informacji Przestrzennej.
- Opis przedsięwzięcia: powszechnie dostępna platforma ma gromadzić dane o obiektach wpisanych do rejestru zabytków i znajdujących się w gminnych ewidencjach zabytków.
- Formy realizacji przedsięwzięcia: współpraca z Departamentem Cyfryzacji, Geodezji i Kartografii UMWM, umowy z wykonawcami.
- Źródła finansowania: budżet samorządu województwa.

2.4. WEWNĘTRZNE UWARUNKOWANIA PRAWNE I PROGRAMOWE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY MAŁKINA GÓRNA

2.4.1. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE WYNIKAJĄCE ZE STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY MAŁKINA GÓRNA

Działania prowadzone w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego powinny zmierzać do:

- zachowania istniejącej zabudowy o wartościach zabytkowych i kompozycyjnych;
- konserwacji, rewaloryzacji i porządkowania zabytkowych parków i cmentarzy, oraz innych terenów publicznych;
- zachowania i ochrony stanowisk archeologicznych;
- zachowania i konserwacji historycznych układów przestrzennych oraz rekonstrukcji obiektów zniszczonych
- dążenia do usunięcia elementów uznanych za zniekształcające założenia historyczne;
- dostosowania nowej zabudowy do historycznej kompozycji przestrzennej;
- usunięcia lub przebudowy obiektów dysharmonijnych;
- dostosowania współczesnej funkcji do wartości obiektów zabytkowych.

Studium ustala następujące zasady ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego:

- ochrona z mocy Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. w odniesieniu do zespołów i obiektów wpisanych do rejestru zabytków;
- ochrona obiektów ujętych w gminnej i wojewódzkiej ewidencji zabytków, a także obiektów objętych ochroną w planach miejscowych;
- zasada harmonijnego wkomponowania nowej zabudowy i nowego zagospodarowania terenu w istniejący krajobraz kulturowy;
- wykluczenie lokalizowania obiektów dysharmonizujących z zabytkowym sąsiedztwem;
- zasada maksymalnej ochrony zachowanych obiektów o wartości historyczno-kulturowej;
- zwiększenie atrakcyjności zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych;
- wyeksponowanie zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- rewaloryzacja historycznych elementów zabytkowych w oparciu o szczegółowe wytyczne konserwatorskie;
- zachowanie i ochrona przydrożnych kapliczek i figurek;
- zintegrowanie ochrony dziedzictwa kulturowego, przyrodniczego i krajobrazu;

- dążenie do upowszechniania, szczególnie wśród społeczności lokalnej, wiedzy w zakresie rozpoznawania walorów obiektów zabytkowych zlokalizowanych na terenie gminy.

W gminie Małkinia Górna występują obiekty zabytkowe objęte ochroną poprzez wpis do rejestru zabytków oraz do gminnej ewidencji zabytków. Z uwagi na fakt, że wykaz obiektów nimi objętych jest zestawieniem otwartym, studium dopuszcza korekty w ramach wykazu obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz gminnej ewidencji zabytków na etapie sporządzania miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego. W odniesieniu do obiektów objętych ochroną poprzez wpis do rejestru zabytków obowiązują następujące zasady ochrony:

- wszelkie działania inwestycyjne w obiektach wpisanych do rejestru zabytków powinny być prowadzone zgodnie z przepisami odrębnymi w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz prawa budowlanego;
- w przypadku remontów, przebudowy, zmian sposobu zagospodarowania i użytkowania należy zachować zabytkowy wystrój elewacji i wyposażenia wnętrz, utrzymać gabaryty i historyczne rozplanowanie wnętrz, stosować tradycyjne materiały budowlane o wysokiej jakości;
- ustala się priorytet wymagań i ustaleń konserwatorskich nad względami wynikającymi z działalności inwestycyjnej;
- wykorzystanie obiektu wpisanego do rejestru zabytków na cele użytkowe powinno zapewniać trwałe zachowanie jego wartości;
- zakaz wprowadzania urządzeń technicznych, masztów itp. na obiektach zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków;
- rewaloryzacja otoczenia zabytków zgodnie z historycznym zagospodarowaniem;
- w sąsiedztwie obiektów zabytkowych zakaz wprowadzania funkcji kolidujących, mogących stanowić dla nich istotną uciążliwość, m.in. działalności produkcyjnej;
- ochrona zieleni towarzyszącej obiektom zabytkowym wpisanym do rejestru zabytków.

W odniesieniu do obiektów objętych ochroną poprzez włączenie do gminnej ewidencji zabytków, obowiązują następujące zasady ochrony:

- zachowanie obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków, z możliwością rozbudowy, nadbudowy, przebudowy, zmiany sposobu użytkowania na zasadach określonych w planie miejscowym i zgodnie z przepisami odrębnymi w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz prawa budowlanego;
- trwałe zachowanie historycznej formy urbanistycznej i architektonicznej, utrzymanie cech stylowych, formy, kompozycji oraz detali architektonicznych zabytkowych obiektów;
- stosowanie tradycyjnych materiałów budowlanych, takich jak: dachówka ceramiczna, drewno, kamień, cegła, szkło;

- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- rewaloryzacja otoczenia zabytków zgodna z jego historycznym zagospodarowaniem;
- ochrona zieleni towarzyszącej obiektom zabytkowym.

W odniesieniu do obiektów o wartości kulturowej nie objętych ochroną prawną należy podejmować następujące działania:

- utrzymanie istniejącej zabudowy w należytych stanie technicznym, z dopuszczeniem zmiany funkcji obiektu i podniesienia standardu wyposażenia techniczno-użytkowego, z zastrzeżeniami dotyczącymi zachowania w maksymalnym stopniu, a tam gdzie jest to możliwe, odtworzenia historycznej kompozycji obiektu, zewnętrznego detalu architektonicznego, a także dostosowania nowej funkcji i nowego programu użytkowego do specyfiki obiektu;
- zachowanie, w przypadku remontów i modernizacji, historycznego detalu architektonicznego;
- zachowanie historycznych relacji przestrzennych i obiektów wspomagających oraz zieleni towarzyszącej w obrębie działek, na których są zlokalizowane.

3. DZIEDZICTWO KULTUROWE GMINY MAŁKINA GÓRNA

3.1. RYS HISTORYCZNY

Obszar późniejszej ziemi nurskiej zamieszkały był we wczesnym średniowieczu przez Jadźwingów. Od 1264 r., po bitwie pod Brańskiem i rozgromieniu Jadźwingów, rozpoczyna się na tym terenie osadnictwo polskie. Liczna szlachta mazowiecka, otrzymywała tu lenności, wraz z obowiązkiem obrony tych ziem przed napadami sąsiadujących z nią Litwinów.

Za panowania księcia mazowieckiego Ziemowita III, w 1377 r., w trakcie obrad zjazdu panów mazowieckich w Sochaczewie, zapadła decyzja, która ustaliła granice ziemi nurskiej. Objęła ona obszar wschodniego Mazowsza. Północno-zachodnia granica ziemi nurskiej biegła wzdłuż dolnej Narwi. Podział ten trwał aż do III rozbioru Polski. Powierzchnia ziemi nurskiej wynosiła ok. 3 500 km². Dzieliła się ona na powiaty: kamieniecki (ok. 2 000 km²), nurski (1 000 km²) i ostrowski (ok. 500 km²). Tereny dzisiejszej gminy Małkinia Górna należały do powiatu ostrowskiego.

Małkinia pojawia się w dokumencie Konrada Mazowieckiego z 1203 r. jako wieś wchodząca w skład „klucza złotoryjskiego” biskupów płockich. Wieś była usytuowana na ważnym szlaku handlowym z Gniezna przez Płock, Wyszogród i dalej wzdłuż rzeki Bug przez Małkinię, Nur, Drohiczyn, Brześć, Pińsk, Turów do Kijowa. Małkinia należała do parafii Brok diecezji płockiej.

Do połowy XVII w. Małkinia i okolice, podobnie jak większość obszarów Rzeczypospolitej, rozwijała się pomyślnie. W I połowie XVII wieku Małkinia Górna była jedną z największych wsi czynszowych położonych nad Bugiem. „Potop” szwedzki (1655-60), wojna północna (1700-21) oraz towarzyszące im mordy, grabieże i epidemie doprowadziły do depopulacji i ogromnych zniszczeń tych terenów. W czasie „Potopu” została zniszczona m.in. wieś Małkinia i wiele okolicznych miejscowości. Odrodzeniu nie sprzyjały powtarzające się klęski elementarne.

Na opustoszałych terenach biskupi płocki przeprowadzili w latach 1730-1790 akcję osiedleńczą, sprowadzając do Małkini Górnej i Małkini Dolnej Kurpiów z Puszczy Zielonej. Na mocy przywileju biskupów płockich z 1751 roku Małkinia, Błędnica i

Sumiężne otrzymały prawo wybierania wójtów, sprzedawania własności, wyrębu boru na łąki i grunty orne, wybierania barci, a także polowania.

W wyniku III rozbioru w 1795 r. większa część Mazowsza, w tym Małkinia i okolice, została zagarnięta przez Prusy. Małkini odebrano przywileje i wieś włączono do dóbr rządowych. W latach 1851-1852 Małkinię Górną i Małkinię Dolną połączono. W 1862 r. uruchomiono warszawsko-petersburską linię kolejową.

Podczas powstania styczniowego, 23 stycznia 1863 r., powstańcy uderzyli na pociąg, którym przejeżdżali oficerowie carscy. Zniszczono most na rzece Bug, co przerwało komunikację kolejową pomiędzy Warszawą a Petersburgiem.

W czasie I wojny światowej w Małkini działała jednostka szkoleniowa artylerii wojsk rosyjskich mająca w dyspozycji poligon, a także magazyny zbożowe. W trakcie ofensyw niemieckich w latach 1914-1915 celem działań wojennych stała się stacja kolejowa w Małkini, którą usiłowano zniszczyć poprzez bombardowania. Bomby spadły także na pobliskie zabudowania przy ulicy Piaski.

W wyniku I wojny światowej Polska odzyskała niepodległość. Pokój na tych terenach nie trwał długo. Wojna z bolszewikami przyniosła mordy i grabieże. Na początku sierpnia 1920 r. wojska Rosji sowieckiej dotarły w rejon Małkini. Natarcie bolszewików udało się powstrzymać tu przez 3 dni (2-4.08.1920 r.). Żołnierze polegli w czasie walk pod Małkinią spoczywają na cmentarzu Żołnierzy Polskich w Małkini Górnej przy ulicy Leśnej.

W okresie międzywojennym utworzone zostało województwo białostockie, w skład którego wchodził powiat ostrowski. Małkinia znalazła się w obrębie gminy Orło tego powiatu. Działały w Małkini zakłady przemysłowe i rzemieślnicze m.in.: olejarnia, fabryka papy dachowej „Mars”, piekarnia, rzeźnia, garbarnia. Znaczną część ich właścicieli stanowili Żydzi.

W czasie II Wojny Światowej małkiński węzeł kolejowy i sama miejscowość były celem silnych bombardowań lotnictwa niemieckiego. 28 września 1939 roku do Małkini dotarły wojska VI Korpusu Konnego ze składu 10 Armii Frontu Białoruskiego ZSRR. W układzie o przyjaźni i granicy z dnia 28.09.39 r. pomiędzy Niemcami i ZSRR przesunięto linię rozgraniczenia między III Rzeszą a ZSRR dalej na wschód. Granica miała przebiegać

wzdłuż Bugu aż do Małkini, a dalej – od Małkini wzdłuż linii kolejowej do Ostrołęki i Narwi.

W okresie okupacji hitlerowskiej przez Małkinię przechodziły dziesiątki transportów więźniów narodowości żydowskiej z Polski i wielu krajów Europy kierowanych do obozu zagłady w Treblince. Był to największy ośrodek zagłady w Generalnym Gubernatorstwie, a zarazem drugi po Auschwitz-Birkenau w okupowanej Europie. Przez Małkinię przechodziły również transporty jeńców radzieckich do obozów w Grądach i Komorowie.

23 sierpnia 1944 roku 48 Armia I Frontu Białoruskiego zdobyła Małkinię i okoliczne wsie. Po II wojnie światowej przywrócono podział administracyjny z 1939 roku, z tą różnicą, że powiat ostrowski wraz z gminą Orło (w skład której wchodziła Małkinia) znalazł się w województwie warszawskim. W 1954 roku utworzono z gminy Orło Gromadę Małkinia Górna. Gminę Małkinia Górna w obecnym kształcie utworzono 1 stycznia 1973 roku, a w jej skład weszły 24 sołectwa

3.2. ZASOBY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY MAŁKINIA GÓRNA

3.2.1. WYKAZ ZABYTKÓW NIERUCHOMYCH Z TERENU GMINY MAŁKINIA GÓRNA WPISANYCH DO REJESTRU ZABYTKÓW WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO

Lp.	Obiekt	Miejscowość	Adres	Nr i data wpisania do rejestru	Czas powstania
1.	Kościół parafialny pw. Najświętszego Serca Jezusowego wraz z cmentarzem kościelnym i ogrodzeniem (mur)	Małkinia Górna	ul. Kościelna	A-413 z 13.05.2005	1907-1909
2.	Plebania	Małkinia Górna	ul. Kościelna	A-1185, z 16.05.2013	1908

3.	Pocztą	Małkinia Górna	ul. Nurska 13	A-1666 z dnia 26.07.2021	1862
4.	Kapliczka nagrobna Andrzeja Kuczyńskiego, żeliwo	Orło		A-631 z 12.10.1987	1875 r.
5.	Młyn wodny, drewniany	Treblinka	Treblinka 64	A-405 z 22.03.1962	początek XX w.

3.2.2. GMINNA EWIDENCJA ZABYTKÓW

Obiekty włączone do Gminnej Ewidencji Zabytków

DANIŁOWO

- młyn wodny; dz. ewid. nr 49; 1929 r.;

MAŁKINIA GÓRNA

- kościół parafialny wraz z ogrodzeniem, istniejącym drzewostanem i otoczeniem; ul. Kościelna; dz. ewid. nr 596, 597; 1909 r.;
- plebania; ul. Kościelna 46; dz. ewid. nr 754/2; 1909 r.;
- cmentarz parafialny rzymskokatolicki; ul. Kościelna; dz. ewid. nr 575, 574, 568/2, 568/5, 567/3, 663/3, 662/3; poł. XIX w.;
- kaplica grobowa (rodziny Sakowiczów); ul. Kościelna 575; 1909 r.;
- pocztą; ul. Nurska 13; dz. ewid. nr 798/2; 1862 r.;
- cmentarz wojenny żołnierzy polskich z lat 1919-20 oraz 1939-45; ul. Leśna; dz. ewid. nr 1513; 1919 r.;

ORŁO

- kaplica nagrobna Andrzeja Kuczyńskiego; dz. ewid. nr 417/1; 1875 r.;
- park dworski; dz. ewid. nr 417/1; połowa XIX w.;

PROSTYŃ

- cmentarz parafialny rzymskokatolicki; dz. ewid. nr 1375, 422; połowa XIX w.;
- kościół na cmentarzu parafialnym; dz. ewid. nr 1375; 1879 r.;
- dzwonnica przy kościele, murowana; dz. ewid. nr 1375; 1852 r.;
- stacja kolejowa/dom mieszkalny; ul. Prymasa Tysiąclecia; dz. ewid. nr 5/10; druga połowa XIX w.;

TREBLINKA

- młyn wodny z otaczającym drzewostanem; Treblinka 64; dz. ewid. nr 129; początek XX w.;
- dom mieszkalny kolejowy; Treblinka 25; dz. ewid. nr 25/6; ok. 1920 r.;
- stacja kolejowa ob. dom mieszkalny; Treblinka 26, dz. ewid. nr 25/5; ok. 1920 r.

3.2.3. ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE

Istnieje konieczność uwzględniania zaleceń konserwatorskich w stosunku do terenów obejmujących stanowiska wymienione w Archeologicznym Zdjęciu Polski. Karty obszarów i stanowisk Archeologicznego Zdjęcia Polski są dostępne u Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Warszawie, Oddział w Ostrołęce. Oznaczone są także na miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego (MPZP).

Zabytki archeologiczne stanowią jedną z najciekawszych kategorii dziedzictwa kulturowego. W wielu przypadkach są jedynym źródłem informacji o rozwoju i charakterze osadnictwa na danym terenie.

Zgodnie z **Kartą Ochrony i Zarządzania Dziedzictwem Archeologicznym ICOMOS** (Lozanna 1990): „Dziedzictwo archeologiczne stanowi tę część dziedzictwa materialnego, w stosunku do którego podstawowych informacji dostarczają metody archeologiczne. (...) Jest wrażliwym, nieodnawialnym bogactwem kulturowym. Użytkowanie każdego terenu powinno być kontrolowane i rozwijane tak, aby zminimalizować zniszczenie dziedzictwa archeologicznego. (...) Ochrona dziedzictwa archeologicznego powinna być integrowana na płaszczyźnie polityki planowania przestrzennego na poziomie międzynarodowym, narodowym, regionalnym i lokalnym. (...) Obowiązkiem każdego kraju jest zapewnienie odpowiednich środków finansowych dla jego ochrony. Zadaniem prawodawstwa jest zapewnienie ochrony dziedzictwu

archeologicznemu stosownie do potrzeb, historii i tradycji każdego kraju i regionu, z uwzględnieniem ochrony stanowisk *in situ* oraz odpowiednich potrzeb badawczych. (...) Prawo winno zabraniać niszczenia, degradowania i zmieniania wszelkich archeologicznych stanowisk i zabytków, obiektów i obszarów archeologicznych wraz z ich otoczeniem bez zgody odpowiednich władz archeologicznych. (...) Podstawowym instrumentem strategii ochrony dziedzictwa archeologicznego jest ogólne rozpoznanie zasobów archeologicznych. (...) Należy przyjąć podstawową zasadę, aby zbieranie informacji o dziedzictwie archeologicznym nie niszczyło świadectwa archeologicznego bardziej, niż jest to konieczne dla ochrony lub osiągnięcia celów naukowych. (...) Ogólnym celem opieki, konserwacji dziedzictwa archeologicznego i organizacji jego zarządzania powinna być ochrona zabytków, obszarów i stanowisk *in situ* wraz z długoterminową konserwacją i troską o wszystkie z tym związane rysunki, zapiski, zbiory itp. (...). Dziedzictwo archeologiczne jest wspólnym dziedzictwem całej ludzkości. Dlatego też współpraca międzynarodowa jest konieczna dla rozwoju i utrzymania standardów jego zachowania”.

Ważna rola dziedzictwa archeologicznego została także podkreślona w zapisach „Europejskiej konwencji o ochronie archeologicznego dziedzictwa kulturowego” z La Valetta (1992), która uznała je za źródło „zbiorowej pamięci europejskiej i instrument dla badań historycznych i naukowych”. Z zapisu tego wynika konieczność umiejętnego pogodzenia dwóch podstawowych celów działań ochronnych i opiekuńczych w odniesieniu do dziedzictwa archeologicznego:

- ochrony dziedzictwa archeologicznego jako źródła zbiorowej pamięci europejskiej;
- instrumentu dla badań historycznych i naukowych.

Państwa-strony konwencji z La Valetta zobowiązują się do utworzenia systemu prawnego dla ochrony dziedzictwa archeologicznego, stosowania procedur upoważniających do przeprowadzenia oraz nadzoru wykopalisk i innych prac archeologicznych w taki sposób, aby zapobiec nielegalnym wykopaliskom oraz aby archeologiczne wykopaliska i poszukiwania były przeprowadzane w sposób naukowy i nieszkodliwy dla przedmiotów badania.

Państwa-strony konwencji zobowiązują się także do stosowania środków fizycznej ochrony dziedzictwa archeologicznego oraz do podejmowania próby pogodzenia i połączenia odpowiednich potrzeb archeologicznych oraz planów zagospodarowania przestrzennego, a także do zapewnienia publicznego finansowego wsparcia dla badań archeologicznych oraz do prowadzenia działalności edukacyjnej na temat dziedzictwa archeologicznego.

Ochrona zabytków archeologicznych jest w Polsce uregulowana przepisami **Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami** oraz pakietem odpowiednich aktów wykonawczych (rozporządzeń Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego), a także niektórymi przepisami **Ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska**. Ochronę dziedzictwa archeologicznego (znajdującą się w gestii właściwej administracji państwowej i, w części, samorządowej) zapewniają w szczególności przepisy **Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami**. Zgodnie z nią ochronie i opiece podlegają (bez względu na stan zachowania) zabytki archeologiczne, w tym pozostałości terenowe pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyska oraz relikty działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej. Prowadzenie badań archeologicznych wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska głosi m.in.:

Art. 101. Ochrona powierzchni ziemi polega na: 1) racjonalnym gospodarowaniu; 2) zachowaniu funkcji środowiskowych, gospodarczych, społecznych i kulturowych, w tym między innymi zbioru dziedzictwa geologicznego, geomorfologicznego i archeologicznego.

B. OCHRONA STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH

1. Konieczność inwentaryzacji, dokumentacji i uwzględnienia obszarów objętych ochroną archeologiczną w trakcie tworzenia aktów prawa miejscowego.
2. Wszelkie działania prowadzone w obrębie stanowisk archeologicznych należy uzgadniać z Mazowieckim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.
3. Zakaz realizacji inwestycji na terenie stanowisk o własnej formie krajobrazowej (np. grodzisk), a także na obszarze przylegającym bezpośrednio do nich.
4. Konieczność zgłaszania przedmiotów, co do których istnieje przypuszczenie, że mogą być zabytkiem, w nawiązaniu do art. 33 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2018 r. poz. 2067).
5. Konieczność wstrzymania robót budowlanych lub ziemnych w przypadku odkrycia przedmiotów, co do których istnieje przypuszczenie, iż są one zabytkami. Następnie zabezpieczenie ww. przedmiotów i niezwłoczne zawiadomienie o tym właściwego wójta (burmistrza, prezydenta miasta) – zgodnie z art. 33 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2018 r. poz. 2067).

6. Na realizację inwestycji planowanych na terenie stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków należy pozyskać pozwolenie Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków – zgodnie z art. 33 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2018 r. poz. 2067).

C. STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE WŁĄCZONE DO GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW

Na terenie gminy zlokalizowane są 63 zabytki archeologiczne, z których jeden, zlokalizowany w obrębie Orło, wpisany został do rejestru zabytków (decyzją nr 868/66 z dnia 30.11.1970 r.). W większości stanowiska posiadają trudny do określenia rzeczywisty zasięg i wartość poznawczą. Ocena ich wartości poznawczej tylko na podstawie rejestracji powierzchniowej (bez wnikania w struktury nawarstwień) uniemożliwia uznanie któregośkolwiek z nich jako bezwartościowego. Należy wobec tego uznać, iż obszary przez nie zajmowane są dostępne do celów inwestycyjnych, pod warunkiem przeprowadzenia badań archeologicznych przed realizacją wszelkich inwestycji wiążących się z usunięciem wierzchniej warstwy gleby, zgodnie z przepisami odrębnymi w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami.

Lp.	Miejscowość	Obszar	Numer stanowiska na obszarze	Numer stanowiska w miejscowości	Czas powstania	Nr rejestr zabytków
1.	Żachy-Pawły	45-75	3	2	Późna ep. brązu	
2.	Żachy-Pawły	45-75	4	3	Neolit	
3.	Daniłowo-Parcele	45-76	1	1	Starożytność Okres nowożytny	
4.	Daniłowo-Parcele	45-76	3	3	Wczesna ep. brązu Okres nowożytny	
5.	Daniłowo-Parcele	45-76	6	4	Starożytność	
6.	Orło	46-75	4	1	Okres wpływów rzymskich Wczesne średniowiecze	
7.	Orło	46-75	5	2	Późna ep. brązu Okres wpływów rzymskich?	

8.	Niegowiec	46-75	7	1	XVI-XVIII w.	
9.	Niegowiec	46-75	8	2	XVI-XVIII w.	
10.	Orło	46-75	11	5	Mezolit/neolit? Okres wpływów rzymskich	
11.	Orło	46-75	12	6	Późne średniowiecze/okres nowożytny Późny laten	868/66 z dnia 30.11.1970
12.	Błędnica	46-75	19	1		
13.	Błędnica	46-75	20	1		
14.	Zawisty Podleśne	46-76	1	1	XV-XIX w.	
15.	Kańkowo	46-76	2	1	Okres wpływów rzymskich XV-XIX w.	
16.	Kańkowo	46-76	3	2	Mezolit-neolit	
17.	Kańkowo	46-76	4	3	Okres starożytny XIII-XIV w.	
18.	Kańkowo	46-76	5	4	Okres starożytny XIII-XIV w.	
19.	Kańkowo	46-76	7	6	Późna ep. brązu, okres halst.	
20.	Zawisty Podleśne	46-76	8	1	Okres halst.	
21.	Małkinia Dolna	46-76	14	1	Kultura łużycka	
22.	Małkinia Dolna	46-76	15	2	Neolit – ep. brązu	
23.	Kańkowo	46-76	16	7	Późna ep. brązu, okres halst.	
24.	Glina	47-75	3	1	Późna ep. brązu – wczesna ep. żelaza	
25.	Kielczew	47-75	5	2	Halsztat Okres wpływów rzymskich Wczesne średniowiecze Okres nowożytny	
26.	Kielczew	47-75	6	3	Mezolit/neolit?	

					Halsztat Okres wpływów rzymskich Późne średniowiecze/okres nowożytny	
27.	Kiełczew	47-75	7	4	IV/V okres ep. brązu Okres nowożytny	
28.	Kiełczew	47-75	8	5	Mezolit/neolit Halsztat Okres nowożytny	
29.	Glina	47-75	9	7	Okres nowożytny	
30.	Glina	47-75	10	8	Wczesne średniowiecze – późne średniowiecze – okres nowożytny	
31.	Glina	47-75	11	9	Późne średniowiecze/okres nowożytny	
32.	Klukowo	47-75	14	10	Okres wpływów rzymskich Wczesne średniowiecze	
33.	Klukowo	47-75	15	2	Okres wpływów rzymskich Wczesne średniowiecze	
34.	Klukowo	47-75	16	3	Okres wpływów rzymskich Wczesne średniowiecze	
35.	Klukowo	47-75	17	4	Wczesne średniowiecze Okres nowożytny	
36.	Klukowo	47-75	18	5	Mezolit/neolit? Starożytność Wczesne średniowiecze Okres nowożytny	
37.	Klukowo	47-75	19	1	Okres wpływów rzymskich Wczesne średniowiecze	
38.	Klukowo	47-75	20	6	Późny neolit/wczesna ep. brązu Okres wpływów rzymskich Wczesne średniowiecze	
39.	Małkinia Dolna	47-75	21	2	Wczesne średniowiecze	

					Okres nowożytny	
40.	Kielczew	47-75	25	1	Późne średniowiecze/ nowożytność?	
41.	Małkinia Mała - Przewóz	47-76	9	1	XVII/XIX w.	
42.	Małkinia Mała - Przewóz	47-76	10	2	XVIII/XIX w.	
43.	Rostki Wielkie	47-76	13	2	Wczesny okres lateński XVII-XIX w.	
44.	Rostki Wielkie	47-76	14	3	Mezolit-neolit? Okres wpływów rzymskich Wczesne średniowiecze XVIII/XIX w.	
45.	Rostki - Piotrowice	47-76	16	1	Okres wpływów rzymskich XVIII-XIX w.	
46.	Rostki - Piotrowice	47-76	17	2	II-V okres ep. brązu XVIII-XIX w.	
47.	Małkinia Górna	47-76	18	1	XII-XIV w.	
48.	Małkinia Górna	47-76	19	2	Neolit/wczesna ep. brązu Okres wpływów rzymskich Wczesne średniowiecze	
49.	Treblinka	47-76	20	1	Okres starożytny XVIII-XIX w.	
50.	Treblinka	47-76	21	2	Okres starożytny XV-XVII w.	
51.	Treblinka	47-76	38	3	III okres ep. brązu Wczesne średniowiecze	
52.	Małkinia Górna	47-76	39	3	Okres starożytny Wczesne średniowiecze	
53.	Rostki - Piotrowice	47-77	47	1	Wczesne średniowiecze XVI-XVII w. XVIII-XIX w.	
54.	Podgórze - Gazdy	47-77	48	2	XVI-XVII w.	
55.	Prostyń	48-76	5	2	Późne średniowiecze –	

					okres nowożytny, koniec XV – XVI w.	
56.	Prostyń	48-76	6	3	Ep. brązu – wczesna ep. żelaza	
57.	Grądy	48-76	7	1	Późne średniowiecze Okres nowożytny	
58.	Grądy	48-76	8	2	Wczesne średniowiecze Późne średniowiecze – okres nowożytny	
59.	Grądy	48-76	9	3	Starożytność Wczesne średniowiecze Późne średniowiecze – okres nowożytny	
60.	Grądy	48-76	10	4	Późne średniowiecze Okres nowożytny	
61.	Grądy	48-76	11	5	Mezolit Neolit – ep. brązu	
62.	Poniatowo	48-76	12	1	Wczesne średniowiecze Późne średniowiecze – okres nowożytny	
63.	Poniatowo	48-76	25	3	Późne średniowiecze – okres nowożytny	

3.2.4. WARTOŚCI NIEMATERIALNE

Kurpie Białe

Kurpie w Puszczy Białej pojawili się w kilku falach osadniczych w XVIII wieku. Akcję osadniczą przeprowadzili biskupi płoccy, którzy do swoich wyludnionych dóbr między Brokiem a Pułtuskim sprowadzili w latach 1730–1790 kilkaset rodzin kurpiowskich. Na tym terenie Kurpie wytworzyli grupę, którą dziś określa się Kurpiami Białymi (inne stroje, podobna architektura, gwara – częściowo), dzieloną przez etnografów na grupy: ostrowską i pułtuską. Małkinia i okolice należały do grupy ostrowskiej osadnictwa kurpiowskiego.

Osadnicy kurpiowscy byli wysokiej klasy specjalistami w zakresie gospodarki leśnej. Ta fachowość zdecydowała, że właściciele Puszczy ich właśnie wybrali na osadników i stworzyli im dogodne warunki życia i pracy w regionie między Brokiem i Pułtuskim. Wysoka fachowość, znajomość zagadnień gospodarki leśnej były niewątpliwymi atutami przybyszów. Osadnicy przynieśli ze sobą kulturę puszczańską zza Narwi, umiłowanie wolności, bogatą kulturę materialną (architektura, wycinanki, śparogi, hafty) i niematerialną (obyczaje, gwara, pieśni, podania).

Zespół ludowy „Małkinianka”

Od 1985 r. w Małkini Górnej działa zespół ludowy „Małkinianka”, pielęgnujący folklor muzyczny regionu wschodniego Mazowsza. Założycielem zespołu jest Remigusz Pawłowicz, kierownikiem Tadeusz Kopaniarz grający na akordeonie. Pieśni „Małkinianki” łączą w sobie gwarę i naleciałości językowe charakterystyczne dla regionu. Teksty pieśni zespół czerpie z literatury, spisuje z nagrań kaset video, lub też śpiewa słowa zapamiętane z lat swojej młodości.

Małkińska Noc Nadbużańska

„Małkińska Noc Nadbużańska” jest organizowana od dwudziestu lat. Każdego roku impreza ta cieszy się ogromnym zainteresowaniem nie tylko lokalnej społeczności, ale także gości z terenu całego Mazowsza. „Małkińska Noc Nadbużańska” prezentuje tradycyjne pieśni i zwyczaje ludowe, sztukę regionalną. Corocznie na łęgach nadbużańskich młodzież z gminy Małkinia Górna prezentuje widowisko obrzędowe „Wianki Świętojańskie”, a na scenie występują zespoły ludowe i regionalne z terenu Kurpi Białych i Zielonych. W trakcie dwudniowego pikniku organizowane są stoiska twórców ludowych, na których wystawiane są rękodzieła twórców ludowych oraz produkty regionalnych.

4. ANALIZA STRATEGICZNA SWOT

Perspektywy rozwoju pod kątem wykorzystania zasobów dziedzictwa kulturowego gminy – mocne i słabe strony oraz wynikające stąd szanse i zagrożenia dla ochrony środowiska kulturowego

Mocne strony	Słabe strony	Szanse	Zagrożenia
Bogata tradycja Kurpiów Białych Folklor, zespoły ludowe, pielęgnowanie zwyczajów regionalnych - „Małkińska Noc Nadbużańska” Urozmaicony krajobraz Położenie nad Bugiem z meandrującym korytem i licznymi starorzeczami Czyste środowisko naturalne - położenie gminy na obszarze „Zielonych Płuc Polski”	Niewielka ilość obiektów zabytkowych Oddalenie od większych ośrodków miejskich Niewielkie wykorzystanie położenia nad Bugiem dla rozwoju turystyki	Tradycje Białych Kurpiów szansą na zwiększenie atrakcyjności turystycznej gminy Remonty i zabezpieczenie obiektów zabytkowych Ochrona obiektów świadczących o tożsamości gminy Finansowanie ze środków gminnych oraz europejskich prac konserwatorskich Wzmacnianie poczucia identyfikacji z gminą i regionem jej mieszkańców Rozwój turystyki wodnej	Niedostatek środków publicznych na rewitalizację Remonty obiektów zabytkowych niezgodne z zaleceniami konserwatorskimi, prowadzące do utraty ich wartości zabytkowych

5. CELE I DZIAŁANIA W ZAKRESIE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO NA LATA 2022-2025 DLA GMINY MAŁKINIA GÓRNA

5.1. PRIORYTETY I CELE STRATEGICZNE

PRIORYTET 1. Poprawa stanu zachowania zabytków oraz ładu przestrzennego gminy

CEL STRATEGICZNY 1. Wykorzystanie środków prawnych i organizacyjnych do stworzenia odpowiednich warunków ochrony środowiska kulturowego

CEL STRATEGICZNY 2. Działania na rzecz poprawy stanu zachowania obiektów zabytkowych

PRIORYTET 2. Wzmacnianie tożsamości lokalnej i promocja gminy

CEL STRATEGICZNY 3. Wzmacnianie tożsamości lokalnej i włączenie społeczeństwa gminy w działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego

CEL STRATEGICZNY 4. Działania na rzecz zwiększenia potencjału turystycznego gminy

5.2. TABELA – CELE I DZIAŁANIA USTALANE W „PROGRAMIE OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY MAŁKINA GÓRNA NA LATA 2022-2025” (WRAZ Z TERMINARZEM)

CEL STRATEGICZNY 1. Wykorzystanie środków prawnych i organizacyjnych do stworzenia odpowiednich warunków ochrony środowiska kulturowego

Cel ten koresponduje z zadaniami gminy określonymi w art. 87 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami:

- 1) *włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;*

- 2) *uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej.*

CELE OPERACYJNE	DZIAŁANIA	TERMINARZ/ZASADY DZIAŁAŃ
CEL OPERACYJNY 1. Wykorzystanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego i innych instrumentów planistycznych jako instrumentu przyczyniającego się do poprawy ładu przestrzennego gminy oraz ochrony zabytków	DZIAŁANIE 1. Opracowanie i aktualizacja miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, przy uwzględnieniu problematyki ochrony środowiska kulturowego	sukcesywnie
	DZIAŁANIE 2. Ujmowanie w decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego i w decyzjach o warunkach zabudowy zapisów o ochronie obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków i włączonych do gminnej ewidencji zabytków	sukcesywnie w miarę wydawania decyzji
CEL OPERACYJNY 2. Monitorowanie stanu zachowania zabytków oraz działania na rzecz jego poprawy	DZIAŁANIE 3. Aktualizacja Gminnej Ewidencji Zabytków	do grudnia 2025 r.
	DZIAŁANIE 4. Sporządzenie następnej edycji „Programu opieki nad zabytkami”	do grudnia 2025 r.
	DZIAŁANIE 5. Informowanie	sukcesywnie

	władz konserwatorskich o zagrożeniu budowli zabytkowych i ładu przestrzennego w gminie	
	DZIAŁANIE 6. Sporządzenie sprawozdania z realizacji „Programu opieki nad zabytkami”	grudzień 2023 r., grudzień 2025 r.
CEL OPERACYJNY 3. Objęcie ochroną prawną szczególnie wartościowych zabytków	DZIAŁANIE 7. Współpraca przy opracowywaniu wniosków do Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o wpisanie najcenniejszych zabytków do rejestru zabytków	sukcesywnie

CEL STRATEGICZNY 2. Działania na rzecz poprawy stanu zachowania obiektów zabytkowych

Cel ten koresponduje z zadaniami gminy określonymi w art. 87 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami:

- 3) *zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;*
- 4) *wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego.*

CEL OPERACYJNY 4. Finansowanie działań mających na celu poprawę stanu zachowania i estetyki obiektów zabytkowych	DZIAŁANIE 8. Remonty i rewaloryzacja zabytkowych obiektów będących własnością gminy	do sprawozdania z realizacji niniejszego „Programu...” zostanie załączona lista obiektów i wykonanych prac
	DZIAŁANIE 9. Działania na rzecz poprawy	do sprawozdania z realizacji niniejszego

	wyglądu i odpowiedniej aranżacji przestrzeni publicznej	„Programu...” zostanie załączona lista wykonanych prac
	DZIAŁANIE 10. Zwolnienia z podatku od nieruchomości obiektów włączonych do Gminnej Ewidencji Zabytków	na podstawie uchwały Rady Gminy – od 2023 r. (zwolnienie z podatku od nieruchomości normuje art. 7 Ustawy o podatkach i opłatach lokalnych)
	DZIAŁANIE 11. Dofinansowanie remontów i renowacji obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków i włączonych do Gminnej Ewidencji Zabytków	na podstawie uchwały Rady Gminy – w wyniku konkursu wniosków o dofinansowanie (dofinansowanie remontów obiektów włączonych do Gminnej Ewidencji Zabytków umożliwia Ustawa z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz niektórych innych ustaw, art. 1 pkt. 10)
	DZIAŁANIE 13. Podjęcie starań o dofinansowanie przez wojewódzkiego konserwatora zabytków i samorząd wojewódzki remontów zagrożonych obiektów	w miarę potrzeb

CEL STRATEGICZNY 3. Wzmacnianie tożsamości lokalnej i włączenie społeczeństwa gminy w działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego

Cel ten koresponduje z zadaniami gminy określonymi w art. 87 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami:

- 5) *podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.*

CEL OPERACYJNY 5. Zwiększenie wiedzy i świadomości mieszkańców gminy nt. wagi kultywowania tradycji kulturowych regionu	DZIAŁANIE 14. Zaopatrzenie szkół w materiały umożliwiające wprowadzenie do programów szkolnych elementów wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym	do czerwca 2023 r.
	DZIAŁANIE 15. Wprowadzenie pracowników Urzędu Gminy, policji, nauczycieli, właścicieli nieruchomości zabytkowych w kwestie związane z dziedzictwem kulturowym gminy i koniecznością jego ochrony	sukcesywnie

CEL STRATEGICZNY 4. Działania na rzecz zwiększenia potencjału turystycznego gminy

Cel ten koresponduje z zadaniami gminy określonymi w art. 87 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami:

- 5) *podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;*
- 6) *określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;*
- 7) *podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.*

CEL OPERACYJNY 6. Promocja turystyczna gminy	DZIAŁANIE 17. Opracowanie przewodnika przedstawiającego walory kulturowe i przyrodnicze gminy	do grudnia 2023 r.
	DZIAŁANIE 18. Opublikowanie przewodnika na stronie internetowej gminy	do grudnia 2023 r.
	DZIAŁANIE 19. Opublikowanie przewodnika w wersji papierowej	do grudnia 2025 r.
	DZIAŁANIE 20. Wspieranie wydawnictw dotyczących historii i dziedzictwa kulturowego gminy	sukcesywnie
	DZIAŁANIE 21. Wykorzystanie imprez masowych organizowanych w gminie oraz innych okazji budzących zainteresowanie mediów do promocji dziedzictwa kulturowego gminy	sukcesywnie

	DZIAŁANIE 22. Wytyczenie i budowa szlaków turystycznych pieszych i rowerowych we współpracy ze starostwem powiatowym	sukcesywnie
	DZIAŁANIE 23. Działania na rzecz rozwoju agroturystyki i turystyki wodnej	sukcesywnie

5.3. MONITORING REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.

Zgodnie z Ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wójt/burmistrz/prezydent ma obowiązek sporządzania co dwa lata sprawozdań z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami i przedstawiania go do akceptacji przez Radę Gminy.

Wyniki osiągnięte przy realizacji Programu Opieki nad Zabytkami powinny być oceniane na podstawie stopnia realizacji działań wyszczególnionych powyżej.

5.4. INSTRUMENTARIUM GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.

5.4.1. INSTRUMENTY PRAWNE:

1. przepisy ustawowe;
2. programy określające politykę państwa i województwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego;
3. miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego;
4. wynikające z przepisów ustawowych dokumenty wydawane przez wojewódzkiego konserwatora zabytków.

5.4.2. INSTRUMENTY KOORDYNACJI:

1. strategia rozwoju gminy;
2. plany rozwoju lokalnego;

3. programy rozwoju infrastruktury gminy;
4. programy ochrony środowiska przyrodniczego;
5. programy prac konserwatorskich;
6. studia i analizy, koncepcje;
7. plany rewitalizacji;
8. umowy i porozumienia;
9. kontrakty;
10. prowadzenie instytucji, w tym tworzenie podmiotów prawnych;
11. współpraca z wojewódzkim konserwatorem zabytków;
12. współpraca z sąsiednimi samorządami w celu wypracowania wspólnej polityki ochrony środowiska kulturowego i przyrodniczego;
13. współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi;
14. współpraca z diecezją w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami.

5.4.3. INSTRUMENTY FINANSOWE:

- 1) dotacje;
- 2) subwencje;
- 3) dofinansowania;
- 4) nagrody;
- 5) zachęty finansowe;
- 6) zbiórki społeczne;
- 7) programy operacyjne uwzględniające finansowanie z funduszy Wspólnoty Europejskiej³.

5.4.4. INSTRUMENTY SPOŁECZNE:

- 1) pozyskanie poparcia społecznego na rzecz ochrony środowiska kulturowego;
- 2) edukacja kulturowa;
- 3) informacja nt. znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju gminy;
- 4) współdziałanie z organizacjami społecznymi.

5.4.5. INSTRUMENTY KONTROLNE:

- 1) monitoring stanu środowiska kulturowego;

³ Dofinansowanie kolejnych projektów mających na celu ochronę środowiska kulturowego jest możliwe w cyklu budżetowym 2021-27.

- 2) aktualizacja bazy danych geodezji i gospodarki gruntami, infrastruktury technicznej, stanu zagospodarowania przestrzennego gminy, stanów technicznych obiektów zabytkowych, poziomu bezrobocia.